

PEPA
ORTIZ ROMANÍ

ELS FORMATS DE LES PRÀCTIQUES ARTÍSTIQUES CONTEMPORÀNIES

PODEN ELS DIFERENTS FORMATS DE L'ART CONTEMPORANI SERVIR DE SUPPORT MATERIAL I CONCEPTUAL PER AL MEU PROJECTE?

En aquesta càpsula estudiarem les característiques fonamentals dels diferents formats artístics contemporanis: **instal·lació, intervenció, vídeo-art, performance etc.** Començarem amb alguns consells per a apropar-se a l'art contemporani i donarem codis de lectura per tal de comprendre-les. Valorarem la importància de transcendir la idea d'allò artístic vinculat a la manualitat, i a l'objecte, mitjançant una metodologia que ens permetrà comprendre millor el significat de les obres d'art fetes al nostre temps.

Els llenguatges de les pràctiques artístiques contemporànies.

Elaborat per Pepa Ortiz Romaní per al CEFIRE artisticoexpressiu.

Subdirecció General de Formació del Professorat. Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport.

Amb llicència Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 4.0 Internacional [1]

[1]<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

TAULA DE CONTINGUTS >>>

1. Per què les pràctiques artístiques contemporànies a l'aula?
2. Jo també sabria fer-ho: com abordar l'art contemporani?
3. Nous codis de lectura: desxifrant les obres
4. Els formats artístics contemporanis: tipologies i particularitats
5. Les pràctiques artístiques contemporànies en el nostre projecte ABPA
6. Referències bibliogràfiques
7. Bibliografia recomanada
8. Annexos

1. PER QUÈ LES PRÀCTIQUES ARTÍSTIQUES CONTEMPORÀNIES A L'AULA? >>>

Per què l'art contemporani no sol estar present a les aules dels nostres centres educatius? Per què oblidem sovint tot allò que s'ha produït a partir de la segona meitat del segle XX i ignorem les creacions del present? La diversitat de formats i gèneres, la superació de la tècnica i destresa com a requisits d'allò artístic, el nou paper dels artistes i dels espectadors, o el canvi de la funcionalitat de l'art en una societat en constant transformació ens suposa un repte que hem de ser capaços de superar si volem descobrir les possibilitats pedagògiques que ofereixen les pràctiques artístiques contemporànies.

A principis del segle XX, les avantguardes artístiques van trencar amb l'estètica clàssica, i **les obres d'art van deixar de ser recognoscibles**. Des de llavors, la relació entre artistes i públic no ha deixat de transformar-se. L'art a partir de les avantguardes artístiques **qüestiona la funció tradicional de l'art** i per tant és important disposar d'algunes pautes noves de lectura. No ens podem apropar a elles esperant trobar les mateixes respostes com quan ens apropem a una peça artística de segles passats. Aquest codi no ens ve donat, i per tant hem d'estar oberts a una nova alfabetització visual que, com qualsevol procés educatiu, no podrà ser exitosa sense una **actitud oberta, permeable i reflexiva**.

En primer lloc, **cal llevar-se prejudicis i idees prèvies que ens allunyen del seu enteniment**. En realitat es tracta d'una eina amb moltes **possibilitats pedagògiques** si tenim en compte que:

- Connecta amb la nostra **realitat** i amb la dels nostres estudiants.
- Qüestiona **conceptes** i idees que ens preocupen com a docents (la qüestió medioambiental, el gènere, la identitat etc).
- Permet connectar diverses àrees i per tant el treball **interdisciplinar**.
- Ofereix **diversitat** de mirades i punts de vista, ampliant el nostre relat de la realitat.
- Visibilitzen **relats** que normalment estan ocults (*microrelats*).

No hi ha una única resposta correcta ni una sola lectura possible, i això ens va molt bé en un sistema educatiu que legitima constantment la resposta única mitjançant el pensament convergent.

[Fig.1] Fontaine. Marcel Duchamp (1917)

Imatge recuperada de:

<http://www.elindependientedegranada.es/blog/comprender-arte>

És una obra denominada *ready-made*, (també objecte trobat, del francès objet trouvé): art realitzat mitjançant l'ús d'objectes ja existents (no artístics). Amb aquesta obra, Duchamp va iniciar una autèntica revolució en el món de l'art en demostrar que qualsevol objecte mundà podia considerar-se una obra d'art amb tal que l'artista ho llevara del seu context original (en aquest cas, un bany) i ho situara en un nou context adequat -una galeria o un museu- i la declarara com a tal.

2. JO TAMBÉ SABRIA FER-HO: COM ABORDAR L'ART CONTEMPORANI? >>>

**De quina manera podem aleshores abordar una proposta artística contemporània?
Quines vies d'accés podem emprendre?**

A continuació, algunes recomanacions (De Maison Rouge, 2007):

- 1 Cal sempre posar l'art en el seu **context**.
- 2 L'artista és un ésser en contacte amb la **seua època** [fig. 2]
- 3 Els artistes contemporanis no obliden mai **l'art del passat** [fig. 3]
- 4 **No cal intentar llegir la ment de l'artista** [fig. 4]
- 5 La seua comprensió requereix de la vostra **participació** [fig. 5]
- 6 La pèrdua del saber-fer no implica la pèrdua d'un **llenguatge artístic** [fig.6]
- 7 L'art actual renuncia a la cerca constant d'**allò nou** [fig. 7]
- 8 En lloc de dir-se que "*jo ho faria millor*" és més honest preguntar-se "*de quina manera ho faria jo?*" [fig. 8]
- 9 La comprensió de l'obra d'art contemporània **depén de tu**.
- 10 Cal confrontar-se sovint a l'art contemporani per **familiaritzar-se** amb ell [Annex 1].

L'artista és un ésser en contacte amb la seua època. Són persones que viuen entre nosaltres, amb les mateixes inquietuds, preocupacions i interessos, i que per tant ofereixen el seu punt de vista, la seua mirada cap al món que ens envolta.

[Fig. 2] *Eres lo que tiras*. Basurama (FIB, Benicàssim, 2007)
<http://basurama.org/proyecto/eres-lo-que-tiras-instalacion-en-el-fib07/>

Els artistes contemporanis no oblidem mai l'art del passat. Les referències són constants. No es tracta de copiar, es tracta de revaloritzar algunes obres exposant-les a un context diferent, i per tant canviant el seu significat.

[Fig. 3] *Mona Lisa with bazooka rocket*. Banksy (2010, London)
<https://arteneablog.wordpress.com/2016/06/17/banksy-arte-urbano-y-reivindicativo/>

No cal llegir la ment de l'artista. Busquem sovint el significat de les obres intentant averiguar el que l'artista ha volgut comunicar, un missatge ocult. De vegades les respostes són múltiples, o no hi ha respostes, i això no priva a l'obra del seu valor artístic.

[Fig. 4] *Invisible*. Giovanni Anselmo (1971)
<http://myartguides.com/posts/news/castello-di-rivoli-2016-exhibitions-programme/attachment/giovanni-anselmo-le-onde/>

La seua comprensió depèn de la vostra participació. Mirar ja no és suficient, cal activar l'obra mitjançant una participació activa i molt allunyada del "no es toca" al qual estem acostumats quan accedim a un espai expositiu.

[Fig. 5] *Divisor*. Lygia Pape (1968)
 Performance en el Museu de Arte Moderna, Rio de Janeiro, 1990.
<http://artishockrevista.com/2017/07/14/primer-gran-retrospectiva-lygia-pape-eeuu/>

La pèrdua del saber-fer no implica la pèrdua d'un llenguatge artístic. El fet de no demostrar una habilitat o virtuosisme tècnic concreta no vol dir que l'obra perda el seu valor com a fet artístic. Caldrà disposar d'un codi nou que ens possibilita la seua comprensió.

[Fig. 6] *Inmigrantes*. Tres acciones. Jesús Rodríguez (2001)
<http://www.art-website.com/data/entremundos/entremundosIII/exposicion.htm>

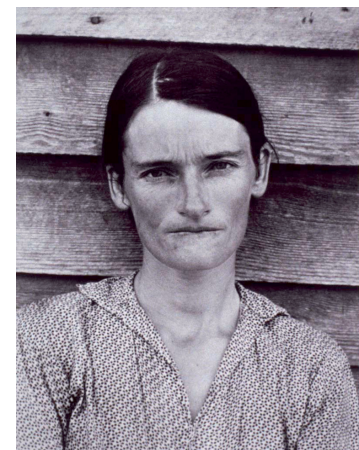
L'art actual renúncia a la cerca constant d'allò nou. Els mitjans tradicionals de producció artística, com el dibuix o la pintura, continuen formant part de les pràctiques artístiques contemporànies, explorant així les seues possibilitats expressives.

[Fig. 7] *8 circles*. Tony Orrico (Photo by Michael Hart, 2010-2013)
<https://tonyorrico.com/penwald-drawings/stills/>

En lloc de dir-se que "jo ho faria millor" és més honest preguntar-se "de quina manera ho faria jo?"
 Podríem pensar una manera pròpia de plantejar allò que pensem s'està plantejant en l'obra. Hi ha molts autors que apropiant-se d'obres d'altres artistes (*apropiacionisme*) estan qüestionant la categoria mateixa d'autenticitat i autoria de les obres.

[Fig. 8] *After Walker Evans: #4*. Sherrie Levine (1981)
<http://www.medienkunstnetz.de/works/after-walker-evans/>

3. NOUS CODIS DE LECTURA: DESXIFRANT LES OBRES >>>

Al llarg de la Història l'art ens ha emocionat, ens ha contat històries, ha sigut testimoni de diverses realitats, ha representat moments històrics, ha celebrat victòries, ha produït bellesa (en un sentit cultural), etc. **Però ara, en l'actualitat, per què és art allò que cataloguem com a tal? Quina és la relació que allò té amb el quotidià? De quina manera pot participar del canvi de la societat cap a un món millor?** Aquestes preguntes determinen el principi de l'època postmoderna (i per tant, el final de la modernitat) i plantegen que l'important ja no és saber què és art i què no, sinó **entendre perquè allò que definim com a tal ho és.**

L'any 1968 és crucial per a la història contemporània dels països desenvolupats. Sorgeix un malestar profund amb les polítiques autoritàries i la falta de llibertats individuals (Aznar i Martínez, 2009). En aquest context l'art no podia romandre al marge. A partir dels **anys 70** sorgeixen **multitud de propostes artístiques a gran velocitat**, fins i tot superposant-se (Saehrendt i Kittl, 2009): pop-art, minimal, art conceptual, art povera etc. Totes tenen en comú la **voluntat de ruptura amb les maneres de producció anteriors**. A partir de l'obra *The Brillo Box* d'Andy Warhol es planteja l'alliberament de l'artista, que sembla poder fer qualsevol cosa, sense límits ni condicionants tècnics.

[Fig.9] *Brillo Soap Pads Box*. Andy Warhol, 1964.
Serigrafia en tinta sobre pintura sintètica de polímers sobre fusta.
The Andy Warhol Museum, Pittsburgh Founding Collection.
<https://www.moma.org/collection/works/81384>

En aquesta peça Andy Warhol reproduceix una caixa de detergent Brillo amb cubs de fusta i impressió serigràfica. Exposades com a obres d'art les caixes van qüestionar idees fonamentals del modernisme com l'originalitat i genialitat d'una obra única i no reproduïble.

Perquè les caixes de detergent originals no són considerades art i les caixes de Warhol sí que ho són? Perquè, tal i com va apuntar el crític d'art i professor de filosofia Arthur C. Danto, l'obra de Warhol porta cap a una reflexió del mateix concepte d'art i planteja una redefinició d'allò que es considera com a tal. Existeix per tant una **intencionalitat**.

L'art a partir d'això planteja tres qüestions fonamentals (Aznar i Martínez, 2009):

- 1. La crisi de l'objecte artístic tradicional com a objecte comercial** amb el qual participar de la societat capitalista i d'una idea d'allò artístic academicista i obsoleta [Fig.10].
- 2. L'artista ja no expressa el seu món interior sinó que participa del canvi social i planteja preguntes, qüestiona la realitat.** Ja no cal dominar una tècnica perquè l'important ara és la idea no tant la seua materialització [Fig.11].
- 3. La ruptura amb la forma de representació tradicional.** Ja no s'expressen només mitjançant la pintura, escultura i l'arquitectura sinó que sorgeixen multiplicitat de llenguatges i formats nous [Fig.12].

[Fig.10] *Imponderabilia*. Abramovic&Ulay (1977).

En el format performance es planteja una subversió de la concepció mercantilista de les obres. Es tracta d'una acció que és efímera i que no es pot comprar perquè no és objectual.

En aquesta acció els artistes obligaven als assistents a passar a través d'ells per accedir a l'exposició. **Les obres poden o no poden tocar-se?**

<https://www.pinterest.es/pin/217720963208220550/?!p=true>

[Fig.11] *One and three chairs*. Joseph Kosuth (1965)
Kosuth ens planteja amb aquesta obra els tres codis d'aproximació a la realitat: l'objecte, la imatge del objecte i la seua definició o designació verbal.

Quina de les tres representacions és la cadira?

<https://www.museoreinasofia.es/coleccion/obra/one-and-three-chairs-tres-sillas>

[Fig.12] *Nantes Triptych*, Bill Viola (1992)

Aquesta peça de vídeo-art es configura a partir de tres imatges en moviment disposades en format de tríptic (que remet a l'obra renaixentista a la qual fa referència). En la primera imatge una dona llandant, al centre un home submergit en l'aigua, i en l'última imatge una anciana (la mare de l'artista) a punt de morir. Viola es retrata surant en un món entre l'experiència de la vida i la mort. **Les obres contemporànies s'obliden dels formats o suports tradicionals?**

<https://www.tate.org.uk/art/artworks/viola-nantes-triptych-t06854>

En aquest període de transformació **el paper de l'espectador ja no pot ser de simple contemplació, ara ha de participar i ha d'intervenir**. L'objecte artístic es dessacralitza i per tant **ja no existeix eixa distància entre l'obra i l'espectador**. Segons Aurora Fernández Polanco (2004) es produeix un canvi en la manera de mirar les obres: **mirar ja no és tan sols mirar**, és: **recórrer** [fig.13], **llegir** [fig.14], **veure més enllà** [fig.15], **participar** [fig.16], i a vegades també: **no voler mirar** [fig.17].

[Fig. 13] **MIRAR=RECÓRRER**
Shibolleth I. Doris Salcedo (2007).
 Sala de turbinas de la Tate Modern de Londres.
<https://www.tate.org.uk/art/artworks/salcedo-shibboleth-i-p20334>

[Fig. 14] **MIRAR=LLEGIR**
I shop therefore I am.
 Barbara Kruger (1987)
<https://revistacodigo.com/arte/empatia-metro-bellas-artes-intervencion-de-barbara-kruger/>

[Fig.15] **MIRAR=VEURE MÉS ENLLÀ**
La novia. Joana Vasconcelos (2001-2005)
http://joanavasconcelos.com/det_en.aspx?o=616&f=184

[Fig.16] **MIRAR=PARTICIPAR**
Dance constructions. Simone Forti (1960)
<https://www.artforum.com/print/201501/spirit-moves-the-art-of-simone-forti-49422>

[Fig.17] **MIRAR=NO VOLER MIRAR**
Rompecabezas. Khaled Hourani (2000)
<http://virtualgallery.birzeit.edu/p/psurl=Artistmonth/KhaledHourani/tour009>

4. ELS FORMATS ARTÍSTICS CONTEMPORANIS: TIPOLOGIES I PARTICULARITATS >>>

>>> INSTAL·LACIONS ARTÍSTIQUES

Les avantguardes artístiques del segle XX van revisar la noció d'objecte artístic més enllà de la pintura i l'escultura per tal d'assimilar nous suports per a la creació. A partir dels anys 60, la conquesta de l'espai més enllà dels límits imposats pel suport, i la generació de múltiples possibilitats de relació amb l'espectador permeten el naixement d'un format nou: les **instal·lacions**.

El terme instal·lació sorgeix de la **invalidesa de la tradicional divisió: arquitectura/escultura/pintura** i es pot definir com una nova dimensió de l'escultura (en tant que és una proposta tridimensional).

Les seues característiques fonamentals són: **la conquesta de l'espai circumdant**, el seu **caràcter temporal o efímer** i el fet de propiciar **experiències participatives** per part dels espectadors. Es realitzen amb varietat de materials (físics, visuals o sonors), i fins i tot, en algunes ocasions, intervenen altres disciplines artístiques com la fotografia o el vídeo-art.

Podem establir el següent **criteri de diferenciació**:

- Obres que han sigut creades per a un lloc determinat (*site-specific art*).
- Obres que no han sigut creades per a un lloc determinat i que funcionen en qualsevol espai (*non site-specific art*).

[Fig.18] *La Venus dels draps*. Pistoletto (1967). Instal·lació non site-specific.

[Fig.19] *Sarajevo*. Janis Kounellis (2004). Instal·lació site-specific.

[Fig.20] *In Silence*. Chiharu Shiota (2008). Instal·lació site-specific.

[Fig.18] <https://ninichissima.wordpress.com/2012/03/15/jannis-kounellis-now-and-back-then/>

[Fig.19] <https://exit-express.com/pistoletto-en-barcelona/pistoletto2/>

[Fig.20] <http://www.strozzina.org/en/artists/chiharu-shiota/>

RECURSOS

¿Qué es la instalación artística?

Abad, J y Ruiz de Velasco, A. (2014): *Contexto de simbolización y juego. La propuesta de las instalaciones*. Aula de infantil, 77, 11-15.

Palacios, A.(2012, mayo 19). *Instalaciones artísticas en espacios educativos: una experiencia* [Entrada blog]

Palimpsesto (2017). Doris Salcedo. El Palacio de Cristal de Madrid acoge estos días una de sus instalaciones, dedicada a los inmigrantes que pierden la vida en el mar.

Damien Hirst at Tate Modern.

ART EN ESPAIS PÚBLICS: INTERVENCIONS

El terme **intervenció artística** es refereix a aquelles manifestacions artístiques dissenyades per a interactuar amb el **context urbà**, modificant-lo o intervenint-lo mitjançant procediments diversos. Utilitzen sovint **tècniques d'invasió o interrupció** per tal de qüestionar la relació de la societat amb l'espai públic.

Aquest tipus d'obres van emergir al llarg dels anys 60, quan els artistes buscaven **transformar la funció de l'artista** a la societat i volien participar d'una **transformació social**. Els espais expositius tradicionals no proporcionaven eixe contacte amb el públic que es va considerar tan necessari per a democratitzar les pràctiques artístiques i traure-les del seu context elitista i mercantilista.

La ciutat és un territori en el qual es manifesta la lluita pel control polític i econòmic, i per tant les intervencions artístiques també busquen transgredir estes qüestions. Són propostes que **alteren les expectatives dels transeünts**, interrompent la seua trajectòria rutinària, o jugant amb la seua capacitat de percepció en una ciutat saturada d'imatges.

L'**art urbà** o el **grafiti** també poden considerar-se intervencions artístiques posat que es manifesten en l'espai públic. El **tape-art** utilitza cinta adhesiva de colors variats per a intervindre en espais urbans.

[Fig.21] *Tilted Arc*. Richard Serra (1981-89).

<https://daschkenasphoto.com/Tilted-Arc-Richard-Serra/10>

[Fig.22] *Protect me from what I want*, Jenny Holzer (1982) NY.

<http://www.ahmagazine.es/jenny-holzer/>

[Fig.23] Banksy (2018)

<http://www.banksy.co.uk/>

[Fig.24] *L.A. Leaker*

Aakash Nihalani (2006-2018)

<http://www.aakashnihalani.com/>

RECURSOS

- Intervenció del col·lectiu *Boa Mistura* a la Cañada Real (Madrid).
- *El espacio público como tablero de juegos*. Aida Navarro (arquitecta). TEDxUPValencia.
- *Festival APARTES: intervenciones artísticas* (Almagro, 2017). Amb la participació dels artistes: Alicia Martín, Pepe Buitrago, Juan López, Mercedes Lara i Dionisio Cañas.
- *Cómo intervenir un patio escolar*. Basurama. Com realitzar alguna intervenció al pati del vostre col·legi a partir de materials sobrants.
- *Tape-art society*.
- JR. *Women are heroes*. Courtesy of JR, this classic film shows the artist's *Women Are Heroes* project in the Morro da Providencia favela in Rio de Janeiro, Brazil in 2008.

ART D'ACCIÓ: PERFORMANCE, HAPPENING I BODY-ART

Al voltant de 1960 diferents termes artístics com:

happening, performance o body-art, van començar a utilitzar-se per a definir les aparicions públiques d'artistes efectuant diverses **accions d'estructura oberta i indeterminada sense cap guió aparent**, que **sacsejaven els convencionalismes socials i provocaven a l'espectador**.

Existeixen moltes maneres de nomenar a aquest tipus de manifestacions artístiques en les quals l'artista o el seu cos és el protagonista, i, encara que és complicat establir diferències per la dificultat d'establir uns límits, podem distingir entre:

Performance: art en viu, en directe.

Happening: entre la performance i el teatre de participació. Més imprevisibles que la performance. Se sol comptar amb la participació dels espectadors i solen desenvolupar-se en espais públics.

Body-art: el cos és el material plàstic de l'acció (Gina Pane o els accionistes vienesos).

[Fig.27] *Flesh Dress*.
Jana Sterbak (1987).
<https://awarewomenartists.com/en/artiste/jana-sterbak/>

[Fig.28] *The artist is present*.
Marina Abramovic (2012).
MOMA, New York.
<https://edelscope.com/2015/05/31/fashion-video-the-artist-is-present-marina-abramovic-and-ulya/>

[Fig.25] PERFORMANCE
Loving care. Janine Antoni (1993).
<http://www.janineantoni.net/loving-care/>

[Fig.26] HAPPENING
Spencer Tunick a Barcelona (2003)
<https://culturafotografica.es/spencer-tunick-masa-al-desnudo/>

Festival Intramurs. València. 2018.

Guerrilla Girls. Tate Shots.

RECURSOS

An Introduction to Performance Art. Tate Shots.

The case for Performance Art.

Banco de imágenes, textos etc. de arte contemporáneo (en inglés):
http://www.medienkunstnetz.de/themes/overview_of_media_art/performance/

Gómez J. R. (2005): *Posibilidades educativas de la performance en la enseñanza secundaria / Educational possibilities of performance art on the secondary education*. *Arte, Individuo y Sociedad* (17), 115-132
ISSN: 1131-5598

Álvarez E. y Yllera C. (2017): *La performance como recurso comunicativo- expresivo en el aula de primaria / The performance as a communicative-expressive resource in the primary classroom*. *El Guiniguada. Revista de investigaciones y experiencias en Ciencias de la Educación*, 26, 47-61. Universidad de Valladolid.
eISSN: 2386-3374

>>> ART I NATURA: LAND-ART

El terme **land-art** va ser encunyat per Walter de Maria per a referir-se a les intervencions sobre el paisatge que van començar a produir-se en la dècada dels '70 als EEUU (de NY als deserts de l'oest del país). El procés de **desmaterialització de l'obra d'art** i el desig generalitzat de **canviar la forma de fer art**, i de relacionar-se amb l'espai expositiu **més enllà de les galeries i museus**, va estar en l'origen del land-art o art en la natura. També podem trobar aquest tipus de manifestació artística sota els termes (amb matisos diferents) de: **earth-works, art ambiental, art ecològic**, i més recentment **ecoartivisme**.

Existeixen diversos **tipus d'intervencions**:

- Obres connectades amb l'acció i la performance [Fig.30].
- Obres monumentals amb grans recursos infraestructurals.
- Obres de caràcter més íntim que parlen de la relació de l'ésser humà amb la natura.

En general plantejen una crítica a la **transformació dels llocs per l'actuació de l'ésser humà** (denúncia ecològica), el retorn a un **estat primitiu de l'art**, o l'existència d'un **temps/espai còsmic**. Altres propostes pretenen enriquir l'entorn natural amb una nova lectura o possibilitar una altra forma d'interacció amb aquest.

[Fig.30] *Siluetas*. Ana Mendieta 1973-1980
<https://culturacolectiva.com/art/las-propuestas-controversiales-de-ana-mendieta>

[Fig.29] *Camp de llampecs*. Walter de Maria (1974/1977). Desert de Nuevo Mèjico.

[Fig.31] *Spiral Jetty*. Robert Smithson (1979). Gran llac salat d'Utah, USA.

[Fig.32] *Túnel solar*. Nancy Holt (1973-1976). Desert d'Utah, USA.

Es poden classificar en (Aznar i Martínez, 2009) :

Integracions: obres que manipulen el paisatge com si es tractara d'un material: desplaçant-ho, tallant-ho etc. Solen tindre dimensions monumentals. [Fig.31]

Interrupcions: projectes que conjuguen l'entorn i l'activitat humana mitjançant intervencions en les quals es fa ús de materials creats per l'home. Parlen generalment de la capacitat transgressora de l'ésser humà. [Fig.32]

Implicacions: obres en les quals la relació que s'estableix ens artista i entorn adquireix un tint personal. Sol respectar-se l'entorn, fusionant-se amb ell. [Fig.33]

Imatges recuperades de:
<https://cultartt.wordpress.com/2015/03/09/e1-walter-de-maria/>
<https://auladefilosofia.net/robertsmithson/>
<http://masdearte.com/especiales/de-alice-aycock-mary-miss-las-mujeres-del-land-art/>
<https://www.tate.org.uk/art/artworks/long-a-line-made-by-walking-p07149>

[Fig.33] *A line by walking*. Richard Long (1967).

RECURSOS

Documental: *Huellas terrestres vistas desde el cielo: Land Art, arte misterioso y efímero*. RTVE (2017).

The case for Land-art. EARTHWORKS. LAND ART. EARTH ART. Whatever you call it, we look at what it means to make art out in nature and in the world from the 1960s to today.

>>> VÍDEO-ART

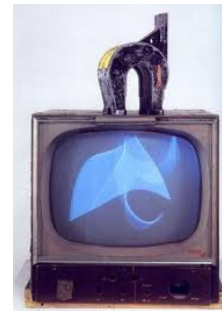
El **vídeo-art** naix en els anys '60 als EEUU, juntament amb l'art conceptual, el minimal, land-art, body-art, a partir de les filmacions del grup *Fluxus* i de Nam June Paik. A partir dels anys 60 el televisor i la pantalla es plantejen com a **nous suports per a la pràctica artística**, oferint la possibilitat de copiar l'obra infinites vegades, trencant amb la idea d'unicitat de l'obra.

La irrupció de la televisió en les llars nord-americanes als anys 50 modifica els espais de la casa, altera les relacions personals i la comunicació, i crea referents icònics globals. S'imposa com a l'arma capitalista per excel·lència i el millor aliat de la societat de consum. Moltes de les primeres obres de vídeo-art **analitzen aquestes transformacions socials provocades per la TV i els mitjans audiovisuals** i reflexionen sobre les **possibilitats estètiques i conceptuals del propi mitjà**. El vídeo-art sorgeix com a un instrument d'enregistrament assequible i pràctic (portabilitat de la càmera) que permet la immediatesa i control sobre la imatge (i la seua manipulació).

Les peces dels primers anys tracten les **qüestions següents** (Aznar i Martínez, 2009):

1. Revisió de la noció de "veritat" emanada dels mass-media (adoctrinament dels mitjans de comunicació).
2. Suport documentatiu de *performances*, *happenings* etc.[Fig.35].
3. Possibilitats estètiques del propi mitjà [Fig.36].
4. Eina per a treballar qüestions tals com els misteris de la condició humana i la seua relació amb el món.

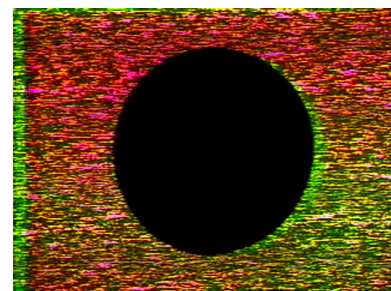
En el format **vídeo-instal·lació** el vídeo funciona com a sistema integrat amb altres elements, objectes o circuits i amb l'entorn on s'exhibeix. Pot utilitzar un o mes monitors o projectors de vídeo i usualment genera una relació de proximitat o envolupant amb els espectadors.

[Fig.34] Magnet TV, Nam June Paik (1965). Televisió oberta mostrant els seus components elèctrics mentre els espectadors podien manipular la imatge mitjançant l'ús d'imants.
<http://www.medienkunstnetz.de/works/magnet-tv/>

[Fig.35] Semiotics of the kitchen. Martha Rosler (1975)
<https://www.museoreinasofia.es/coleccion/obra/semiotics-kitchen-semioticas-cocina>

[Fig.36] Noisefields. Steina and Woody Vasulka (1974)
<https://www.moma.org/collection/works/118532>

[Fig.37] *The Last Ten Minutes II*. Antoni Muntadas (1977). Vídeo-instal·lació.
<http://www.subterritorios.net/2017/05/last-ten-minutes-ii.html>

RECURSOS

What is video art? How is it any different from all the other moving pictures that are apparently not-art?

Un projecte expositiu entorn de l'obra de *Bill Viola* i a la seua relació amb el llegat artístic dels antics mestres. Museo de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando. Madrid. 2014.

NEW MEDIA ART: L'ART DELS NOUS MITJANS

New Media Art es tradueix com a «art dels nous mitjans» i s'utilitza junt amb altres termes com a «media art», «art electrònic», «art multimèdia», «art interactiu» o «net-art». Tots es refereixen a l'**art que aplica les noves tecnologies a les pràctiques artístiques**.

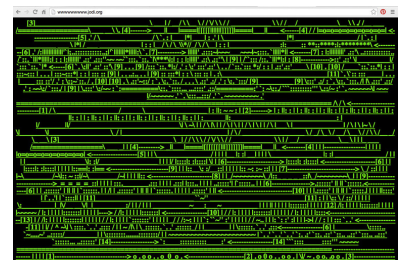
La implantació de la tecnologia digital: programari, bases de dades, HTTP... va suposar en el anys 90 la generació de **nous llenguatges amb possibilitats estètiques i creatives**, i l'ingrés en el món artístic d'**autors (científics, informàtics...)** sense relació, en un primer moment, amb el món de l'art. El desenvolupament d'**Internet** és un nou camp de treball per a l'expressió artística. Ha suposat una **transformació profunda de la societat**, que ja es va iniciar amb el desenvolupament dels mitjans de comunicació audiovisuals a partir de 1960. Vivim en una *aldea global* on les relacions i la interacció entre les persones s'ha transformat completament. El món de l'art no podia romandre al marge d'aquests canvis.

El terme **Net-art** va ser introduït per l'artista electrònic Vuc Cosic en 1995, com a llenguatge artístic que utilitza la plataforma d'Internet per a executar les obres i que generalment sol tindre components interactius. Són per tant **obres concebudes en i per a la xarxa internet**. Els artistes de Net-Art han desenvolupat obres que posen en discussió i debat als sistemes o narratives lineals i als mitjans unidireccionals, apostant per les pràctiques col·laboratives i per tant, la bidireccionalitat de la web.

Els creadors d'art multimèdia investiguen el potencial de les noves tecnologies i la seua potencialitat de convertir-se en llenguatge artístic. També defensen la llibertat de la xarxa i qüestionen els sistemes de control d'internet.

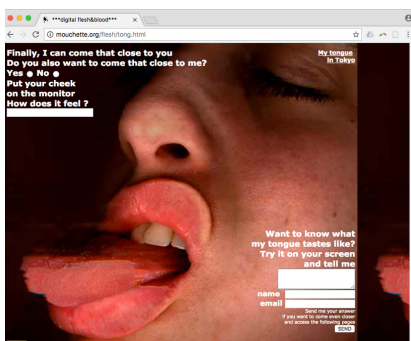
Aldea global:

El terme va ser encunyat pel sociòleg canadenc Marshall McLuhan. El concepte apareix diverses vegades en els seus llibres *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man* (1962) i *Understanding Mitjana* (1964). McLuhan es refereix a l'aldea global com un canvi produït principalment per la ràdio, el cinema i la televisió, mitjans de comunicació audiovisuals, que difonen imatges i sons de qualsevol lloc i moment i ocupaven un espai cada vegada més important en la llar i la vida quotidiana, amb una expansió molt significativa en la dècada anterior. https://es.wikipedia.org/wiki/Aldea_global

[Fig.38] *Jodi.org* (1995)
Joan Heemskerck i Dirk Paesmans.
Considerada una de les primeres obres de Net-art.

A primera vista sembla consistir en un text sense sentit, fins que veiem el codi font HTML i revela detallats diagrames de bombes d'hidrogen i urani. Els seus primers treballs usaven amb freqüència aquesta tàctica d'imitar errors i virus de computadora perquè llueïren com a dispositius agradables o divertits. <http://wwwwwwwwwwww.jodi.org/>

[Fig.39] *mouchette.org* (1996)
Projecte de Net-art de l'artista Martina Neddham.
Una xica adolescent fictícia interactua amb al públic i ens submergeix en el seu univers més íntim. La identitat de l'artista no es va conèixer fins al 2010. <http://www.mouchette.org/>

RECURSOS

Qué es el Net-art. Anna Urroz presenta en aquesta càpsula formativa un breu recorregut per les principals característiques del Net-art o art en la xarxa.

Daniel García Andujar. *Metrópolis* (RTVE). 19 d'abril de 2015.

¿Qué es el New Media Art?

5. LES PRÀCTIQUES ARTÍSTIQUES CONTEMPORÀNIES EN EL NOSTRE PROJECTE ABPA >>>

El **nostre projecte ABPA** es configurarà a través dels passos següents (veure MARC TEÒRIC):

1. ANOMENAR
2. ALIMENTAR-SE
- 3. EXPERIMENTAR**
4. QÜESTIONAR
5. COMPARTIR

Acaso i Megías (2017) afirmen:

Dentro del Art Thinking vamos a defender a los **educadores** y a los **estudiantes** como **productores culturales**, y a los productos que estos constituyen (clases, visitas guiadas, talleres, programas, jornadas, etc.), como producciones culturales que quedan situadas al mismo nivel de reconocimiento social que los proyectos de artistas y curadores (p.135).

En aquesta **intersecció entre l'art i l'educació** ens situem els docents com a productors culturals. El nostre posicionament en la selecció de continguts i formats de les experiències educatives que dissenyem és determinant a l'hora d'activar els coneixements en el nostre alumnat. Quan triem un article per a comentar en classe, quan canviem la distribució de cadires i taules, quan dissenyem una unitat didàctica o proposem una dinàmica al grup etc. estem connectant amb allò artístic (entès com a procés creatiu, com a procediment que ens obliga a prendre decisions creatives).

En el disseny de les experiències educatives, en la **fase d'experimentació**, els diferents formats de les pràctiques artístiques contemporànies poden tindre protagonisme. Podem transmetre els diferents conceptes i continguts mitjançant una acció performativa, una instal·lació dins de l'aula o una intervenció en el pati del centre.

La introducció dels **formats artístics propis de les pràctiques artístiques contemporànies** dins del nostre projecte ABPA possibilita una vivència del coneixement que va més enllà del format de transmissió reproductiu, transformant l'experiència educativa en un **procés creatiu**.

La pràctica artística no pertany només als artistes, podem introduir el seu llenguatge dins de l'aula i utilitzar-lo amb una finalitat pedagògica i interdisciplinària. La performance, per exemple, pot ajudar els nostres alumnes a conèixer-se millor a nivell corporal i emocional, ajudar-los a millorar la relació amb el grup i a desenvolupar processos creatius a partir de vivències directes en les quals ells tindran un paper actiu.

Acostar els nostres alumnes als llenguatges artístics contemporanis pot ajudar-los a **superar prejudicis i estereotips** que, en certa manera, el sistema perpetua amb la seua absència en els plans d'estudi.

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES >>>

ACASO, M., MEGÍAS, C. (2017): *Art thinking: Cómo el arte puede transformar la educación*. Barcelona: Paidós Educación.

AZNAR, Y., MARTÍNEZ, J. (2009): *Últimas tendencias del arte*. Madrid: UNED Ramón Areces.

SAEHRENDT, C., KITTL S.T. (2009): *Yo también sabría hacerlo*. Barcelona: Robinbook.

DE MAISON ROUGE, I. (2007): *10 clefs pour s'ouvrir à l'art contemporain*. Paris: Archibooks.

FERNÁNDEZ, A. (2004): *Formas de mirar en el arte actual*. Madrid: Edilupa.

7. BIBLIOGRAFIA RECOMANADA >>>

AZNAR, S (2000): *El arte de acción*, Madrid: Nerea.

EFLAND, A., SRURH P., FREEDMAN, K. (2003): *La educación en el arte posmoderno*. Barcelona: Paidós.

FERNÁNDEZ, A., AZNAR, Y, LÓPEZ, J. (2015): *Prácticas artísticas contemporáneas*. Madrid: UNED Ramón Areces.

FOSTER, H. (2006): *Arte desde 1900: modernidad, antimodernidad y posmodernidad*. Madrid: Akal.

GOLDBERG, R. (1996): *Performance art*. Barcelona: Destino.

GOMPERTZ, W. (2013): *¿Qué estás mirando? 150 años de arte en un abrir y cerrar de ojos*. Madrid: Taurus.

LARRANAGA, J. (2001): *Instalaciones*. Hondarribia: Nerea.

MADERUELO, J. (2018): *Medio siglo de arte contemporáneo 1955-2005*. Madrid: Abada Ed.

ULRICH, H. (2015): *Conversaciones con artistas contemporáneos*. Santiago de Chile: Universidad Diego Portales.

PÉREZ, J.R. (1991): *El arte del vídeo. Introducción a la historia del vídeo experimental*. Barcelona: Serbal.

TUFNEL, B. (2006): *Land Art*. London: Tate Publishing.

8. ANNEXOS >>>

[ANNEX 1: MUSEUS I CENTRES D'ART DE LA COMUNITAT VALENCIANA]

PROVINCIA DE CASTELLÓ

Espai d'Art Contemporani de Castelló (EACC): <http://www.eacc.es/es/>

Carrer de Prim, s/n, 12003 Castelló de la Plana, Castelló

Museu de Belles Arts de Castelló: <http://ivc.gva.es/es/ivc/mba/museu-de-belles-arts-decastellon/exposiciones/la-coleccion>

Av. dels Germans Bou, 28, 12003 Castelló

Museo Inacabado de Arte Urbano (MIAU): <http://miau32.wixsite.com/miaufanzara>

Plaça de l'Església, 17, Fanzara, 12230 - Castelló

Museu d'Art Contemporani de Vilafamés (MACVAC): <http://www.macvac.es/>

Carrer Diputació, 20, 12192 Vilafamés, Castelló

PROVINCIA DE VALÈNCIA

Centre del Carme Cultura Contemporània (CCCC):

<http://www.consorcimuseus.gva.es/centrodel-carmen/>

Carrer del Museu, 2, 46003 València

Institut Valencià d'Art Modern (IVAM): <https://www.ivam.es/>

Carrer de Guillem de Castro, 118, 46003 València

Museu de Belles Arts de València: <http://www.museobellasartesvalencia.gva.es/>

Carrer de Sant Pius V, 9, 46010 València

Fundación Chirivella Soriano: <http://www.chirivellasoriano.org/>

Palau Joan de Valeriola, Carrer de Valeriola, 13, 46001 València

Fundación Bancaja: <https://www.fundacionbancaja.es/cultura/exposiciones/exposiciones.aspx>

Plaça de Tetuan, 23, 46003 València

Bombas Gens Centre d'Art: <http://www.bombasgens.com/es/>

Av. de Burjassot, 54, 46009 València

Espaivisor: <http://espaivisor.com/>

Carrer Carrasquer, 2, 46001, València

Museu Valencià de la Il·lustració i la Modernitat (MUVIM): <http://www.muvim.es/>

Carrer de Quevedo, 10, 46001 València

Sala Parpalló: <http://www.salaparpallo.es>

Carrer Alboràia, 5, 46001, València

PROVINCIA D'ALACANT

Museu de Belles Arts d'Alacant (MUBAG): <http://www.mubag.com/>

Carrer Gravina, 13-15, 03002 Alacant

TANCAT TEMPORALMENT

Museo de Arte Contemporáneo de Alicante (MACA): <http://www.maca-alicante.es/>

Plaça Sta. Maria, 3, 03002 Alicante

Centro Cultural Las Cigarreras: www.cigarreras.es/

Carrer San Carles, 78, 03013 Alicante

L'Escorxador Centre de Cultura Contemporània d'Elx (CCCE): <http://www.elche.es/cultura/lescorxador-ccc/>

Carrer Curtidors, 23, 03203 Elche, Alicante